

Strabon om Sortehavet

Jan Willem Drijvers

1. Strabons person og værk

Strabon er en af de mange græske og romerske forfattere hvis liv vi gerne ville have vidst mere om end vi faktisk gør (Niese 1878; Honigmann 1931; Van der Vliet 1977, 4-118; Syme 1995; Clarke 1997; Radt 2001; om hans navn, se Pothecary 1999). Alle de oplysninger vi har om Strabons liv, kommer fra hans eneste overleverede værk, *Geografien*. Strabon blev født omkr. 63 f.Kr. i Amaseia i Pontos (i det nordlige Tyrkiet) og er død engang efter 23 e.Kr. Hans familie tilhørte Pontos' overklasse og inderkredsen omkring kongerne Mithradates V Euergetes og Mithradates VI Eupator. Strabons forfædre havde været officerer i den pontiske hær og kongens rådgivere. For flere medlemmer af Strabons familie betød Mithradates VI's nederlag til romerne en brat ende på karrieren. Adskillige andre havde forudset Mithradates' nederlag og allerede sluttet sig til romerne. Der er imidlertid ingen medlemmer af Strabons familie der ser ud til at have gjort karriere i Roms tjeneste.

Som ung mand havde Strabon studeret i Nysa. Det er sandsynligt at han kort efter kom til Rom. Han har muligvis været der i 44/43 f.Kr. og også en tid lang før 31 f.Kr. I 25-24 f.Kr. var han i Egypten sammen med Aelius Gallus der var blevet udnævnt til *praefectus Aegypti*. Det er kendt at Strabon besøgte Rom igen efter 7 f.Kr., og at han sandsynligvis tilbragte nogen tid i hovedstaden i de sidste år af sit liv. Vi ved ikke om han boede fast ét sted, f.eks. i Pontos eller i Rom. Vi kan dog regne med at han tilbragte adskillige år i Rom. Det understøttes af at Strabon synes at have gode forbindelser til førende personer i ridderstanden (*ordo equester*) og medlemmer af senatsaristokratiet (Van der Vliet 1977, 90 ff.). Aelius Gallus var sandsynligvis Strabons patron. Man kan formode at Strabon ved hans hjælp har fået romersk borgerskab (Bowersock 1965, 128-29).

Strabon var forfatter til to store værker: *Hypomnēmata Historika* i 47 bøger og *Geōgraphika* i 17 bøger. Historieværket, der var det største af Strabons to værker, var en fortsættelse af Polyb fra 144 f.Kr. indtil i hvert fald 37 f.Kr., muligvis end-

nu længere. *Geografien* var et supplement til og ifølge Strabon selv en naturlig fortsættelse af *Historien* (1.1.23, 13C); hvor det ene værk beskriver rum, beskriver det andet tid. Der er kun overleveret 19 fragmenter af *Historien* (FGrH 91), hvorimod *Geografien* er bevaret næsten fuldstændig. Strabon, der ser ud til først og fremmest at have været historiker, har sandsynligvis afsluttet sine *Hypomnēmata historika* i slutningen af 20'erne f.Kr. Hvornår *Geografien* er affattet, er omdiskuteret. Man har foreslået adskillige dateringer, men ingen af dem har været fuldstændig overbevisende. Nogle har ment han skrev hele værket hen imod slutningen af sit liv, mens andre forestiller sig at han efterlod det ufærdigt, og at det først blev gjort færdigt og udgivet af en ukendt person. Endelig er der andre der mener at Strabon skrev *Geografien* færdig selv, men at han blev ved med at genudgive det og tilføje nyt materiale til værket indtil sin død (f.eks. Van der Vliet 1977, 47 ff.; Diller 1975, 4-7; Syme 1995, Appendix E; Dueck 1999). Der er også usikkerhed med hensyn til hvor Strabon skrev *Geografien*; de mest sandsynlige forslag er Amaseia (eller en anden by i Lilleasien) og Rom eller et andet sted i Italien.

2. Geografien

I den moderne videnskabelige litteratur bliver der ofte henvist til Strabons *Geografi* fordi værket rummer et væld af informationer om forskellige emner. Værket som sådan har imidlertid ikke haft forskernes interesse i samme grad og har længe ikke været genstand for omhyggelige kritiske studier, endsige blevet udforsket fuldstændigt. Grunden kan være at antikhistorikere og klassiske filologer generelt ikke er så interesseret i geografiske tekster (undtagelser er Bunbury 1879, Thomson 1948). I de senere år har det imidlertid ændret sig. Ikke alene har der været en voksende interesse for antikkens geografi og geografiske tekster (Sonnabend 1999, Talbert 2000, <http://www.unc.edu/depts/awmc/>), men også Strabonforskningen har været i rivende udvikling (Syme 1995, Clarke 1999, Engels 1999, Dueck 2000, Biraschi & Salmeri 2000; nyeste litteratur som kan findes på <http://hometown.aol.com/spotthecary/index.html>).

Strabons *Geografi* er et væsentligt værk for antikhistorikere. Det fremlægger hvad man vidste om *oikumenē*, den del af verden der var kendt på Augustus' tid. Det er derfor ærgerligt at der (endnu) ikke eksisterer en moderne tekstkritisk udgave af *Geografien* der tilfredsstillende moderne forsknings krav (en oversigt over udgaver findes hos Diller 1975, 167-79).

Strabons *Geografi* er ikke matematisk på samme måde som Eratosthenes' eller Ptolemaios' værker (jf. Tønnes Bekker-Nielsens kapitel), og forfatteren er ikke særlig optaget af emner som afstande, længde- og breddegrader eller beregnin-

ger af jordens omkreds. Strabon betragtede geografi som et filosofisk anliggende, og hans geografibegreb ligger langt fra vores moderne forståelse af geografi. Foruden naturgeografien (f.eks. egne, floder, bjerge) i Middelhavsområdet og de områder der ligger uden for Romerrigets grænser, beskriver han flora og fauna, folkeslagenes skikke og traditioner, byer, naturrigdomme osv. Disse oplysninger er krydret med historiske beretninger og mytologi. Man kan kalde *Geografien* et encyklopædisk universalværk. Det er ikke et teknisk værk i den forstand at det fremlægger alle mulige tekniske geografiske data, men primært et praktisk værk. Det præsenterer sine læsere for oplysninger der kan være nyttige i praksis (1.1.16, 10C). Strabons målgruppe er *politikoi* (1.1.22-23, 13C), de mænd fra Romerrigets overklasse der var uddannet og besad administrative og militære stillinger: byernes *curiales* "rådmænd", provinsguvernørerne og deres stab og endog *princeps* "kejseren" selv. Strabons *Geografi* blev altså skrevet med det formål at være behjælpelig i imperiets styrelse (1.1.14, 8C), og værket er derfor blevet karakteriseret som "politisk geografi" (Nicolet 1988, 93-94). Man har også kaldt det en "Kulturgeographie des römischen Reiches" (Engels 1999, 11).

Geografien sammenfattede den verden Rom netop havde skabt (Clarke 1999, 192), og havde klare propagandistiske overtoner. Strabon havde stor respekt for romerne og det de havde udrettet. *Geografien* er tydeligvis et romanocentrisk værk, og Strabons politiske kontekst er tydeligvis romersk. Rom – dets kultur, organisation, skikke og traditioner – er i Strabons øjne altings målestok. Han anså den romerske administration for velgørende (1.1.16, 9C) og mener at et land nyder fremgang så snart det kommer under romersk styre (3.3.8, 156C). Han er desuden overbevist om nødvendigheden af at magten over Romerriget er i hænderne på én mand, og nærrede en stor beundring for Augustus (6.4.2, 288C). Strabons verdenssyn kan karakteriseres som den romerske administrators verdenssyn i det tidlige principat: overlegen og undertiden fuld af foragt over for alt der ikke var romersk, *alter orbis*.

På trods af hans respekt over for Rom og romerne var Strabons egen kulturelle baggrund helt igennem græsk, som det f.eks. giver sig udtryk i at han primært citerer græske forfattere. Tilsyneladende er det den græske verden han kender bedst, og størstedelen af *Geografien* er viet den del af verden. Fire af *Geografiens* sytten bøger (11.-14. bog) omhandler således Lilleasien.

Strabon anså Homer for alvidende og en autoritet inden for geografien. Han anerkendte ikke dem der afveg fra Homers synspunkter – og det var der selvfølgelig mange forfattere der gjorde i klassisk og hellenistisk tid. *Geografien* indeholder adskillige, undertiden temmelig langtrukne diskussioner hvor Strabon forsøger at vise at Homer har ret i modsætning til senere forfatters ofte ellers mere logiske og præcise betragtninger.

Geografien rummer også oplysninger om græsk og romersk historie, men de er hverken rigelige eller særlig detaljerede. Strabon synes ikke at have udviklet retningslinier for hvordan han skulle føje historisk materiale til sin geografiske beskrivelse af den dengang kendte verden. Mange af hans oplysninger har fokus på hellenistisk tid, på det sidste århundrede af den romerske republik og på Roms indblanding i Østen. Denne vægtning er forståelig Strabons egen baggrund og hans tidligere historiske skrifter taget i betragtning.

Geografien er sandsynligvis ikke et originalt forskningsarbejde, men en samling udpluk fra allerede eksisterende geografiske, etnografiske og historiske afhandlinger hvoraf de fleste nu er gået tabt. Strabon har derfor sandsynligvis ikke bidraget til at udvide sin tids geografiske viden; hvad han giver, er snarere en sammenfattende oversigt over denne viden. Han retfærdiggjorde sit værk med at den geografiske viden allerede var vokset betydeligt i kraft af den romerske ekspansion i den sene republik (1.2.1, 14C; 2.5.12, 117C-118C). Selv om Strabon kendte Lilleasien, Italien, Egypten og dele af Grækenland ved selvsyn (2.5.11, 117C), er der i hans værk kun få spor af egne rejser og iagttagelser (Van der Vliet 1977, 51-52). De rejser han foretog, synes ikke at have haft videnskabelig udforskning til formål. Hans kilder er forgængernes værker: Artemidoros, Eratosthenes, Poseidonios, Demetrios fra Skepsis, Apollodoros, alexanderhistorikerne og Mithradates' og de mithradatiske kriges historikere for kun at nævne nogle få (et mere fuldstændigt overblik over Strabons kilder gives i Van der Vliet 1977, 143-44). Sandsynligvis har han også indarbejdet mundtlige oplysninger. At Strabon i stort omfang støttede sig til skrevne kilder, kan forklare hvorfor *Geografien* ikke synes at være ordnet systematisk, men i nogen grad er disponeret uensartet. Hans kilder var af forskellig art: nogle rummede en hel del oplysninger – f.eks. Poseidonios om Spanien – mens andre var mindre informative.

I de første fem århundreder efter udgivelsen forblev Strabons *Geografi* næsten ukendt. Vigtige geografer som Plinius og Ptolemaios nævner det ikke og refererer ikke til det, og de synes derfor ikke at have været bekendt med Strabons værk. Det er ikke før det 6. århundrede e.Kr. at det bliver bedre kendt takket være Stefanos fra Byzans og andre lærde fra Konstantinopel, og at man begynder at henvise til det jævnligt (Diller 1975, 7 ff.).

Geografiens struktur er ret ligetil:

- 1.-2. bog Teoretisk indføring. Tidligere geografer (f.eks. Homer, Eratosthenes, Poseidonios). Verdens form og størrelse.
- 3. bog Iberien
- 4. bog Gallien, Britannien og Alperne
- 5.-6. bog Italien og Sicilien

- 7. bog Det nordlige, centrale og østlige Europa. Egnene syd for Donau (Epeiros, Makedonien, Thrakien)
- 8.-10. bog Peloponnes; det sydlige og centrale Grækenland; de græske øer
- 9. bog Begyndelsen af beskrivelsen af Asien; egnene nord for Taurus; Parthien; Medien; Armenien
- 12.-14. bog Lilleasien
- 15. bog Indien; Persien
- 16. bog Egnene mellem Persien, Middelhavet og Det røde Hav (Assyrien, Babylon osv.)
- 17. bog Egypten, Etiopien, det nordlige Libyen

Efter de to indledende bøger beskriver Strabon verden som man kendte den på hans tid. Denne verden blev normalt delt i tre dele, en inddeling som Strabon gennemfører i *Geografiens* struktur. De tre dele er selvfølgelig Europa, Asien og Libyen. Strabon begynder ved Herakles' Søjler (Gibraltarstrædet) og beskriver verden ligesom i den litterære genre, der hedder *periēgēsis*, idet han går fra Europa over Asien til Libyen.

3. Sortehavets udseende

Så vidt jeg ved, har Strabons beskrivelse af Sortehavet og landene omkring det aldrig været genstand for en omhyggelig undersøgelse. Det er måske forståeligt eftersom Strabon ikke bliver betragtet som en af primærkilderne til dette område. Under opslagsordet "Pontos Euxeinos" i *Der neue Pauly* nævner Eckart Olshausen slet ikke Strabon som kilde til Sortehavet (Olshausen 2001, 144-46). Og heller ikke under opslagsordet "Euxine Sea" i den seneste udgave af *Oxford Classical Dictionary* bliver han nævnt. Danoff er dog af en anden mening i sin genarbejdede artikel om Pontos Euxeinos i *Real-Encyclopädie der classischen Altertumswissenschaft: "Von zentraler Wichtigkeit für den P.E. und seine Küsten sind die bei Strabon erhaltenen Nachrichten"* (Danoff 1962, 1162). Meningerne er altså delte. Man kan dog med en vis rimelighed sige at Strabon ikke kommer med oplysninger om Sortehavet som man ikke også ville kunne finde i andre kilder.

Mit bidrag om Strabons beskrivelse af Sortehavsområdet kan inden for rammerne af dette kapitel kun være impressionistisk. Jeg vil udelade en del detaljer og i stedet give et overblik over de oplysninger *Geografien* præsenterer, og den måde oplysningerne er struktureret på. Jeg skal med velberåd hu undlade at komme ind på diskussionen om Strabons kilder til Sortehavet selv om jeg ved at det er et yderst interessant emne. Det ville imidlertid kræve en artikel for sig selv.

Strabons data om Sortehavet findes spredt i værket: I 1. og 2. bog fortæller han om havet selv, og i 7., 11. og 12. bog diskuterer han de omliggende lande. Strabon præsenterer således ikke én sammenhængende beskrivelse af Sortehavet, men en række beskrivelser af udsnit af havet spredt i fem af *Geografiens* bøger. Det skyldes at Strabon holder sig strengt til sin disposition; som en følge heraf beskrives den europæiske del af Sortehavet i hans bøger om Europa og den asiatiske del i *Geografiens* respektive bøger om Asien. Inden for denne brede opdeling mellem Europa og Asien er der underopdelinger. Strabon beskæftiger sig altså med Sortehavet når det passer med de forskellige egne han beretter om. Når han f.eks. i 12. bog kommer ind på Det store Kappadokien, finder han det bejligt at komme med en beskrivelse af Sortehavets sydkyst.

Strabon følger tidligere geografers eksempel når han betragter Sortehavet som en del af Middelhavet – der på sin side er en af de fire bugter der munder ud i det såkaldte Ydre Hav (de andre er Den persiske Bugt, Den arabiske Bugt og Den kaspiske Bugt). Middelhavet begynder ved Herakles' Søjler, strækker sig mod øst og deler sig så i to "havlignende bugter hvoraf den ene ligger på venstre hånd, den vi kalder Pontos Euxeinos, mens den anden er sammensat af Det egyptiske Hav, Det pamfyliiske Hav og Det issikiske Hav" (2.5.18, 121C). Strabon mener ligesom Straton fra Lampsakos (død 269/8 f.Kr.) at Sortehavet oprindeligt ikke havde noget udløb ved Byzans, men at de floder der flyder ud i Sortehavet, fremtvang åbningen af den passage vandet flyder ud i Propontis og Hellesponten igennem, det såkaldte Thrakiske Bosporos. Ifølge selv samme Straton er Sortehavet lavvandet fordi de floder der løber ud i havet, er så talrige at de efterlader mange flodaflejringer. Hvis floderne bliver ved med at føre vand til Sortehavet, vil det i fremtiden sande til sådan som det allerede er tilfældet i Sortehavets vestlige del, især ved Istros' (Donaus) munding. En anden følge af at der er så mange floder der flyder ud i Sortehavet, er at dets vand er fersk, i hvert fald ferskere end i andre have (1.3.4, 49C-50C).

Ifølge Strabon er Sortehavets omkreds ca. 25.000 stadier = ca. 4.450 km. Sortehavets faktiske overfladeareal er 450.000 km² (inklusive Det azovske Hav); det er 980 km langt fra øst mod vest og 530 km fra nord mod syd. Dets gennemsnitlige dybde er 1.270 m. (Olshausen 2001). Ligesom mange andre forfattere – jf. s. 66 – sammenligner Strabon Sortehavets form med en skythisk bue (2.5.22, 124C-125C). Buens streng er omtrent sydkysten fra Bosporos til Dioskurias. Resten af havet sammenlignes med buens greb med dens dobbeltkurve. Den øverste kurve er afrundet, hvorimod den nederste er mere lige. Disse to kurver danner Sortehavets to dele, en vestlig og en østlig del. De to dele adskilles af en lige linie mellem to forbjerge: Karambis på sydkysten og Kriumetopon på Det tauriske Chersones [Krim]. Afstanden mellem disse to forbjerge er 2.500 stadier

= ca. 445 km (også 7.4.3, 309C). Den maiotiske Sø [Det azovske Hav] der er forbundet med Sortehavet gennem Det kimmeriske Bosporos, placerer Strabon nord for Sortehavets østlige del. Dets omkreds er ca. 9.000 stadier = ca. 1.600 km (2.5.23, 125C). Så vidt de generelle oplysninger Strabon giver om Sortehavet.

4. Det nordlige Sortehav

Redegørelsen for Sortehavets kystegne begynder i 7. bog hvor Strabon beskriver Europa øst for Rhinen indtil Tanais [Don] såvel som egnene mellem Adriaterhavet og Sortehavet. Istros [Donau] er skillelinien mellem de sydlige og nordlige egne i denne del af Europa (7.1.1, 289C). Når Strabon i sin fremstilling når til Istros' munding, beskriver han udførligt flodens delta der består af adskillige øer, herunder Peuke (der især nævnes, fordi Dareios byggede en pontonbro dér), og dens udløb i Sortehavet. Af mundingerne nævner Strabon den såkaldte Hellige Munding som den vigtigste og største (7.3.15, 305C). Han fortsætter sin beskrivelse i nordlig retning og nævner Geternes Ørken (7.3.14, 305C) og beskriver egnen omkring Tyras' [Dnestr] munding, 900 stadier = ca. 160 km fra Donaus hovedudløb (7.3.16, 306C). Ved Tyras' munding lå byen Hermonax og godt 150 stadier = ca. 27 km op ad floden byerne Nikonia og Ofiussa. Derefter følger floden Borysthenes [Dnepr]; tæt ved den er floden Hypanis [Bug]. Hvis man sejler 200 stadier = ca. 36 km op ad Borysthenes, kommer man til byen Olbia der var en koloni grundlagt af Milet og et stort handelscentrum. Det nordlige Sortehavsområde befolkes af forskellige folkeslag: geterne, sarmaterne, rhoxolanerne og mange andre (7.3.17, 306-307C – jf. ovenfor s. 18).

Strabon er fascineret af denne verdensdels hårde klima. Det er koldt om vinteren og meget anderledes end i Middelhavsområdet. Foruden mange andre detaljer nævner han at vogne om vinteren kan krydse Den maiotiske Sø [Det azovske Hav] munding, dvs. Det kimmeriske Bosporos, og at man kan fange fisk så store som delfiner ved at hugge dem ud af isen. Om sommeren kan varmen blive særdeles hård (7.3.18, 307C). Strabon fortsætter sin beskrivelse af denne del af Sortehavskysten ved at gå fra Borysthenes' munding forbi den såkaldte Achilleus' Løbebane [Tendra] og Karkinitisbugten [Karkinitiskijbugten] til Det tauriske eller skythiske Chersones [Krim] (7.3.19, 307-308C). Sidstnævnte bliver sammen med Den maiotiske Sø beskrevet udførligt i kapitel 7.4, men kun indtil Det kimmeriske Bosporos eftersom det – sammen med Tanais – er skillelinien mellem Europa og Asien. Det er bemærkelsesværdigt at Strabon begynder sin karakteristik af Krim med at beskrive Sapræsøen, "Det rådne Hav", umiddelbart vest for Den maiotiske Sø og dermed øst for Krim (7.4.1, 308C), og at han

derfra fortsætter sin rejse langs Krims vestlige kyst ved Kerkinitisbugten. Snart har han nået Krims sydspids hvor der ligger byer som (det gamle og nye) Chersones, Symbolon Limen og Ktenos Limen. Han fortsætter så østpå og beskriver bjergområdet i denne del af halvøen inden han kommer til byen Theodosia. Derefter bliver byerne ved Det kimmeriske Bosporos – Pantikapaion, Nymfaion og Myrmekion – nævnt og kort beskrevet, hvorefter han går over til at beskrive Krims nordøstlige kyst. Strabons beskrivelse af Krim er bemærkelsesværdig derved at han har en hel del referencer til Mithradates Eupators militære operationer i området. Derudover behandler han udførligt områdets frugtbarhed, især med hensyn til korndyrkning (7.4.6., 311C).

5. Det vestlige Sortehav

I 7. bogs kapitel 5 beskriver Strabon egnene syd for Istros fra Adriaterhavet til Sortehavet. Da han er nået til sidstnævnte, beskriver han dets kyst syd for Istros' Hellige Munding indtil Kyaneai (= Symplegaderne der ligger ved Bosporos, indsejlingen til Sortehavet) og Byzans. Der nævnes byer som Histria, Tomis, Kallatis og Apollonia, med historiske og andre detaljer. Han oplyser afstande mellem vigtige punkter – byer, forbjerger osv. Strabon har 7.6.2 (320C) en ret lang beretning om *pēlamydes*, en slags tun der kommer fra Den maiotiske Sø, og som er lette at fange i nærheden af Byzans. Strabon kalder den pågældende del af Sortehavet for "Pontos' venstre side" hvilket åbenbart er set fra Det thrakiske Bosporos (7.7.1, 320C). Beskrivelsen af denne del er – sammen med sydkysten og Krim – blandt de mest detaljerede.

6. Det østlige Sortehav

I 11. bog påbegynder Strabon sin beskrivelse af Asien som Taurusbjergene deler geografisk i en nordlig og en sydlig del. De afsnit der har med Sortehavet at gøre, lægger ud med oplysninger om floden Tanaïs [Don] der flyder ind i Den maiotiske Sø, og de nomadiske folkeslag der lever der (11.2.1-3, 492-493C). Strabon begynder ved handelspladsen Tanaïs og fortsætter med en beskrivelse af Det azovske Havs østkyst, og han nævner undervejs Rhombitterne og de fiskere der lever ved disse floders udløb (11.2.4, 493-494C). Han bruger meget plads på området umiddelbart øst for Det kimmeriske Bosporos der ligesom den europæiske side af dette stræde beskrives ret detaljeret (11.2.5-10, 494-495C). Han nævner og beskriver de vigtigste byer – Fanagoreia, Korokondame, Hermonassa – og

landsbyer. Derefter fortsætter beskrivelsen i sydlig retning, dvs. Sortehavets østkyst (11.2.12 ff., 495C ff.) hvor der nævnes steder som Dioskurias og Fasis og de mange forskellige folkeslag der lever på de kanter, især heniocherne (11.2.12-13, 495-496C). Beretningen krydres med henvisninger til Iasons togt til Kolchis (11.2.18, 498-499C). Efter Kolchis gør kysten et kraftigt sving mod vest til Trapezus hvorefter den fortsætter i en mere eller mindre lige linie indtil Bosporos (11.2.14, 497C). Dioskurias, der er en vigtig handelsplads for beboerne i indlandet – halvfjerds stammer mødes der (11.2.16, 498C) – ligger ifølge Strabon på Sortehavets yderste østlige punkt; det markerer også begyndelsen af den landtange der går mellem Sortehavet og Det kaspiske Hav (11.2.16, 497-498C). Strabons beskrivelse af Fasis er et godt eksempel på hvordan han skildrer steder i dette område:

Ved Fasis ligger der en by af samme navn som er handelsplads for kolchierne, og som på den ene side er beskyttet af floden og på den anden side af havet. Derfra kan man på tre eller to dage sejle til Amisos og Sinope fordi klipperne og flodudløbene er fremkomme-lige. Landet er godt med hensyn til både landbrugsprodukter – på nær honningen (den er som regel bitter) – og alt der har med skibsbyggeri at gøre: Landet frembringer nemlig ikke blot tømmer og har floder det kan blive transporteret på, men det forsyner dem også rigeligt med linned, hamp, voks og beg. Dets linnedproduktion er vidt berømt og eksporteres også til udlandet ... (11.2.17, 498C)

Strabon fortsætter derefter med at beskrive de folkeslag der lever i Kaukasus øst for Sortehavet, og de dele af verden der ligger på den anden side af Det kaspiske Hav.

7. Det sydlige Sortehav

Strabon fortsætter sin skildring af Sortehavet da han kommer til Kappadokien i 12. bog. Da han beskriver Mithradates Eupator, kongen af Pontos' territorium, genoptager han sin rejse langs sydkysten og begynder i den vestlige ende fra Chalkedon. Han kalder dette Pontos' "højre del", og den strækker sig fra Propontis indtil Kolchis i øst (12.3.2, 541C). Hans beskrivelse af denne del af Sortehavets kystegne er langt mere udførlig end det var tilfældet med de andre tre dele. Strabon kendte tydeligvis denne bred bedre end vestkysten, nordkysten og østkysten. At han selv kom fra denne del af verden, kan være forklaringen på hans større viden. Han nævner de væsentligste folkeslag, byer og floder foruden kystens kendetegn. Blandt de vigtige folkeslag han omtaler, er galaterne, bithy-

nierne, mariandynerne, kaukonerne og paflagonerne. Blandt de vigtige floder han nævner, er Sangarios, Parthenios, Halys (grænsefloden mellem Paflagonien og Kappadokien) og Lykos. Blandt de vigtige byer han nævner, er Herakleia, Tieion, Amastris, Sinope, Saramene, Amisos, Themiskyra, Sidene, Farnakeia og Trapezus (12.3.6-17, 542-548C). Som han har for vane, præsenterer han alle mulige geografiske, historiske og administrative detaljer om disse byer: Et godt eksempel er hans beskrivelse af Herakleia:

...for Herakleia, der ligger i myriandernes land, er ifølge dem grundlagt af milesierne ...
 ... Herakleia har altså gode havne og er også værd at nævne bl.a. fordi den har sendt kolonier ud: Både Chersones og Kallatis er nemlig kolonier fra Herakleia. Den var oprindeligt selvstændig, men blev siden regeret af tyranner for så igen at blive befriet. Til sidst blev den igen et kongedømme under romerne. Den modtog en koloni af romere der fik del i byen og landet. Men Adiatrix, søn af Galatiens tetrark Domnekleios, modtog fra Antonius den del som herakleioterne havde, og angreb romerne om natten kort før Actium og nedslagtede dem, efter hvad han selv siger, med Antonius' tilladelse. Efter sejren ved Actium blev han ført i triumftog og derefter dræbt sammen med sin søn. Byen hører til den pontiske provins der er blevet lagt sammen med Bithynien (12.3.4 + 6, 542-543C).

Den østlige del af den sydlige kyst beskriver Strabon som meget smal, for bjergene, der er fulde af miner (jern og sølv) og skove, ligger umiddelbart over den (12.3.19, 549C). Da Strabon vender tilbage til Kolchis, går han den modsatte vej, øst mod vest, og beskriver de byer og folkeslag der bor længere inde i landet, indtil han vender tilbage til Propontis.

8. Konklusion

Strabons beskrivelse af Sortehavet består af et generelt overblik i *Geografiens* indledende bøger og en mere specifik beskrivelse af kysten. Sidstnævnte er delt i fire dele der følger principperne for værkets komposition. Hans beskrivelse er som helhed heterogen og ikke særlig detaljeret undtagen hvad angår sydkysten, den sydvestlige strækning mellem Istros og Propontis og Krim og egnene umiddelbart øst og vest for Det kimmeriske Bosporos. Den sydvestlige og sydlige kyst har Strabon, der kom fra Pontos, sikkert kendt, i hvert fald til dels, fra egen erfaring, men kilderne har måske også givet ham flere oplysninger om disse egne end om de andre steder. Mithradates Eupators politiske og militære aktiviteter i disse områder har højst sandsynligt også begrundet Strabons særlige interesse. Hans

viden om Krim og de egne der støder op til Det kimmeriske Bosporos, kan udmærket skyldes hans interesse for Det bosporanske Riges historie og kongehus, der var forbundet både med det mithradatiske hus og med Rom (igennem Marcus Antonius). Især dronning Pythodoris (8/7 f.Kr.- ca. 25 e.Kr.) var Strabons yndling (Engels 1999, 243-45). Som i resten af værket indskrænker Strabon sig ikke kun til geografiske detaljer, men bruger også megen plads på mytiske, historiske og især etnografiske detaljer. Det er dog overraskende at Strabon ikke nævner Agrippas ekspedition til Sortehavet i 14 f.Kr. eller indsættelsen af Dynamis (Mithradates' barnebarn) som Det bosporanske Riges dronning (Syme 1995, 303-4, 362).

Kilder

Strabon findes ikke i en dansk oversættelse. De anførte citater er oversat af George Hinge.

Hidtil har der ikke eksisteret en udgave af Strabons *Geografi* der tilfredsstillende opfylder de moderne forskningskrav. Derfor lancerede Institut for Græsk og Latin ved Universitetet i Groningen i 1982 den idé at man skulle påbegynde en ny udgave af Strabons tekst. Ideen blev taget op af forskellige folk, først og fremmest professor Stefan Radt, nu professor emeritus i græsk ved Groningen Universitet. Radt blev leder af projektet som der ud over filologer også deltog arkæologer, antikhistorikere og en geograf i. Formålet var at lave en helt ny tekstkritisk udgave af den græske tekst inklusive Krestomatien og Epitomen ledsaget af en tysk oversættelse og en kommentar. De væsentligste håndskrifter er blevet sammenlignet på ny til denne udgave. Kommentaren skal først og fremmest gøre rede for og forklare den nye tekst og dernæst uddybe de mange historiske, geografiske og arkæologiske emner Strabon berører. Kommentaren er derfor mest grundig i sin behandling af tekstkritiske og fortolkningsmæssige problemer, hvorimod kommentarens historiske, geografiske og arkæologiske del ikke er nær så udtømmende; den er tænkt som en hjælp til læseren til at forstå teksten bedre og henviser til den relevante sekundærlitteratur. Man er kommet langt de sidste tyve år. Der har været offentliggjort adskillige eksempler på den nye udgave gennem årene, f.eks. i tidsskrifterne *Mnemosyne* og *Studia Troica* (Radt 1991; Radt & Drijvers 1993). Projektet er ved at nærme sig sin afslutning: hele teksten, det tekstkritiske apparat og oversættelsen er allerede færdig, men der er stadig mere at gøre med kommentaren. Den nye udgave vil komme hos Vandenhoeck & Ruprecht i Göttingen i ti bind efter nedenstående plan:

- Bind 1 Prolegomena. 1.-4. bog: Tekst og oversættelse
- Bind 2 5.-8. bog: Tekst og oversættelse
- Bind 3 9.-13. bog: Tekst og oversættelse

- Bind 4 14.-17. bog: Tekst og oversættelse
- Bind 5 1.-4. bog: Kommentar
- Bind 6 5.-8. bog: Kommentar
- Bind 7 9.-13. bog: Kommentar
- Bind 8 14.-17. bog: Kommentar
- Bind 9 Epitome og Krestomati
- Bind 10 Registre

De første to bind er udkommet i 2003. Efter planen vil der udkomme et nyt bind hvert år således at hele værket vil være i handelen i 2012.

Oversat af George Hinge